

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto II.

V Celovci, 1. decembra 1882.

Štev. 12.

Oreharjev Blaž.

Povest.

Spisal Anton Koder.

I.

Na pragu je stal stari Orehar in roki je imel nad prsimi prekrižani. Tja v podstrešje svoje bele v dva nadstropja zidane hiše je pogledoval izpod gostih hudih obrvij, in iz brezzobih skremženih ust mu je silila kletev.

V velikem Oreharjevem konjskem hlevu pa se je zbirala vaška mladina; bosopeti fantiči so zijali tja, in vaški gospodarji drli skupaj in mrmrali med pôtem: „Res škoda ga je, oh škoda Oreharjevega žrebca, pet sto goldinarjev je bil vreden; zdaj se bode pa konjederec mastil z njim.“

In v resnici, v hlevu je ležal leporejen, kakor sod okrogel in šimljast kot da bi ga bil sneg opodel, Oreharjev žrebec in milo je pogledoval svoje obiskovalce. Vaški možakarji pa so se prepirali in hoteli po petakih in desetakih staviti, eni, da bode šimlja, drugi, da ima plućnico, da se je pregrel, tretji, da ga napenja, da bode treba streljati va-nj, zadnji pa, da ima ubiti ali pa zlomljeni zadnji nogi.

Le konjski hlapec Blaž, ki je z obvezano glavo okoli možakarjev hodil, kajti pred enim tednom mu je baš ta hudobni žrebec desno uho odgriznul, ni rekel ničesar, le še bolj bled je bil kot sicer.

Zdajci pridrdra sèm od fare voz, in na njem se pripelja rudečelični, dobro rejeni konjederec.

„Ali mu bova vrat zavila ali kali, Orehar?“ pozdravi še vedno na pragu slonečega gospodarja, ko raz voza skoči in tovarišu tobakov mehur pomoli.

„Hudiči, njemu bi ga zavíl, rogovili starej, že veš komu! Jaz pravim, ubil mu je nogi on, nihče drug, ker ga je po desnej strani zaznamoval,“ odgovori jezno gospodar gobo krešoč, da pritrkujejo njegovi sivi dolgi lasje po nagubanem čelu in neobritih licih.

„Kdo bi mu zameril, če ravno zdaj pogreša ušesa, ko se ženi. Njegova Urša ima tudi važno besedo pri tem, kakor trdijo,“ pristavi smeje se konjederec in s tovarišem v hlev odide.

„Dolgo te ni bilo, skoro je šimelj pustil dušo med tem,“ pozdravijo možakarji prišleca in jima delajo prostor.

„Nič ne dé, konjska se že še ulovi, saj v nebesih je ne marajo, v peklu pa za take več prostora ni,“ norčuje se konjederec in zgrabi konja za rep ter ga na vse pretege kvišku vleče.

„Tega ne, da bi mu rep ruval, potem bi se še Blaž k poroki ne hotel peljati z njim, je-li Blaž?“ norčujejo se zopet možakarji.

A šimelj je mirno trpel tako surovo preiskovanje. Zadnjih nog niti dvignol ni ter kaznoval brezsrčnega zdravnika, s sprednjima pa je bil samega sebe po prsih.

„Zadnji kolovrat ni več za rabo, poglejmo kaj je s sprednjim!“ méni konjederec, prijemši žrebca za čeljusti in puščajoč mu na ušesih.

Rudeča lepa kri se vlije iz rane.

„Zdrav je kakor riba na krvi in v glavi,“ čuje se zdajci več glasov na en pot, in nihče ne more umeti kako in kaj!

„Šleve brezumne,“ oglasi se pri tej priči Orehar, „saj sem dejal, da ima ubiti zadnji nogi.“

Izgovorivši zgrabi bič raz stene in jame udrihati po žrebeci kar počez in počez, koder prileti, nekoliko tudi po preradovednih bosih fantičih, da kričaje odskočijo.

„Pusti ga, ne ubijaj ga, saj tako ne bode dolgo!“ kričé zdajci sosedge in hočejo izviti gospodarju bič iz rok. Tudi to preumetno zdravilo ne pomore konju na noge. Na sprednji skoči sem ter tja in kleči na njih, zadnji pa mu ne služite, kakor da bi bili leseni.

„Zdaj vidite, da je ubit,“ vzklikne zopet Orehar, strašno zakolne, bič možakarjem pod noge vrže in odide po vasi.

II.

Nekaj trenutkov pozneje je bil zopet prazen hlev. Konjederec in sosedge so se razšli razžaljeni, menéč: „Kakor ogenj je Orehar, v steno bi ril z glavo togotno. Če ni pa ni! Kaj mi moremo zató?“

In ko je bilo zopet vse tiho in mirno, prislonil je konjski hlapec Blaže duri, za glavo se prijel, zajokal na glas in na konja — omahol.

„Šimelj, je-li šimelj, da nisi ubit?“ vzdihoval je in popraševal konja, gladil mu grivo in vrat ter zrl v njegovo žalostno okó.

Ko se ni ganola žival in vedno bolj težko dihala, kajti ležala je že drugi dan tu brez jedi in pijače, planol je hlapec kvišku, dirjal kakor blazen po hlevu in kričal: „O proklete vile, o nesrečne vile, zakaj sem

Težek je bil in lep, da ga je komaj osem mož zmagovalo valéč ga po lestvi v višavo, in smilil se je celó nam otrokom in škoda se nam ga je zdelo.

Stari Orehar pa ni pomagal sosedom pri nakladanji. Na vežnem pragu je stal bled kakor zid in niti odgovarjal ni, če so ga možje nagovarjali.

Med tem priteče sèm izza ogla ženska s kuštravimi lasi, z rokama sega po zraku, po bledem lici jej deró solzé in pred Oreharja se ustavi ter praša:

„Oh ljubi Bog, Orehar, ali res že ni tretji dan Blaža na ogled?“

Gospodar se nasmeje, po tleh pred svojo nekdanjo dekle Uršo pljune in zakriči: „Kaj meni mar? Poglej, tamkaj ga nakladajo! Ljubše bi mi pa bilo, da bi naložili vajine stare grešne kosti. Nej boj se, dvajset let sta slepe miši lovila, ne utekó ti hlače proklete.“

Ženska ne odgovori, le z roko zamahne po možaku in zbeži glasno jokajóč proti hlevu.

Med tem se razide ljudstvo z Oreharjevega dvorišča, in mi fantiči za njim.

Popoldne se vlije ploha, in dva dni in dve noči dežuje neprenehoma, kakor da bi iz vedric vlival.

Tretji dan tečemo vaški fantiči z abecedniki v platnenih torbica h po stranskem potu ob vodi v farno šolo. Sem ter tja se ustavimo ob bregu in pregledujemo, koliko je povodenj pokončala naših žimnatih „locnov“, ktere smo bili ondi rumeno-kljunastim kosom nastavili. Nenadoma zakriči deček, ki je najbolje tekkel ter bil najboljši nastavljaec: „Bežimo, bežimo, Oreharjev Blaž — molí roko iz jelševja!“

Stekli smo, kar so nas mogle pete nesti, a ne v šolo k fari, temveč v vas domú, in ondi smo kričali na vse pretege, kaj smo našli.

Kmalu se odpravi nekaj mož ob vodi, in pol ure pozneje prinesó na smrekovih vejah mrtvega, utopljenega Blaža.

Ko ga hočejo položiti v Oreharjevo vežo, pokaže gospodar s črevljem proti pokopališču, kjer stoji mrtvašnica. Ondi je ležal potém mrlič brez luči in bele rjuhe črez obraz in brez kropilcev. Le vaški otroci smo ga hodili gledat skozi omreženo okno in strašili smo z njim manjše svoje tovariše.

IV.

Drugi dan je sicer počival Oreharjev Blaže v mrtvašnici, in zvonilo je med tem „večno luč“ in svetemu Florijanu in sedem zjutraj in poldne, a mrliču z vsemi tremi skupaj pa ne.

Mi fantiči smo se veselili mrličev; kajti tedaj smo smeli zvoniti in se obešati po zvonovih vrveh po cele pol ure.

Že naprej smo imeli vse izračunjeno, kdo zvoni z velikim pet in dvajset stotov težkim zvonom, kdo s srednjim počenim in kdo z najmanjšim tako zvanim „cingljetom“. In kedar je kdo huje obolel, hodili smo poslušat pod okna in v vežo, kako mu je, in se prepirali potém, ali bomo kmalu zvonili.

Baš pri Blažetu smo imeli smolo. Crkovnik je namreč vrvi v tako debele vozle zaveval, da jih ni mogel nobeden doseči. Ker smo pa upanje imeli, da se on naposled vendar le omeči, hodili smo marljivo gledat pod zvonik, kako in kaj.

Drugi večer smo bili zopet v polnem številu ondi zbrani, ko Oreharjeva nekdanja Urša sèm črez polje priteče in kriči: „Otroci, zvonite, zvonite, moj Blaže je umrl in brez zvonjenja v nebesa ne more!“

Opogumil nas je ta govor in zbali smo se tudi ženske, ki je bila tako čudno bleda, razoglava, bosa, s kuštravimi lasi. Poskušali smo torej zopet in plezali drug po drugem, da bi ujeli vrvi. Največjemu se posreči v resnici obesti se na vozle, da udari žalostno na eno plat zvoná in zopet počasi na drugo. A moči ga zapusté, da pade na tla. Pri tej priči steče dekla proti vasi in kriči: „Zvonite, zvonite, Blaž je umrl!“ in zdaj uderemo tudi mi fantiči z velikim hrupom za njo.

Naš vrišč in bitje na plat zvoná zvabi kmalu skoro vso vas kvišku, ki dirja z nami na ravnost k Oreharju.

Gospodar je na dvorišči pri velikem brusu stal in težko sekiro brusil, ko prihiti Urša tja in kriči: „Hudobec črni, kje so Blaževi denarji, da zvonjenje in pogreb plačam krščanski, kakoršen se spodobi?“

Orehar se najprej zasmee, v babnico izpod čela poškili, potém se pa v ustno ugrizne in hitreje s kvedrastim črevljem brus goni, da se iskre iz njega krešejo.

To še žensko bolj razhudi.

„Peklenšček si ti iz pekla, pa ne človek; denarje daj, ki jih je Blaže pri tebi hranil, cela terna je bila!“

„Ko bi bil tebe dobil, bil bi pa dve terni zadel,“ odgovori hudobno mož in pristavi: „Zdaj ko na diljah leži, ne potrebuje več novcev, če jih pa hočeš ti imeti, pa teci h konjederču, — on ima Blažev denar in morda tudi kakovo hlapčevsko rogovilo za tvoje grešne kosti!“

Otrpnela je ženska pri teh besedah, nató zbledela in se stresla po vsem životu. Le z levo je počasi pod predpasnik segla, skočila potém kakor blazna k možu, in svetel nož se je zabliskal v zraku in — obtičal v Oreharjevih prsih.

„Tudi tebi ne sme zvoniti, tudi tebi ne hudobec,“ kričala je ženska potém in si delala pot med osupneno množico.

Strašen šum in dir je nastal nató po vasi.

Ko so odnesli možakarji Oreharja mrtvega in vsega krvavega v hišo, stekli smo zopet mi pod zvonik in našli odvezane zvonove.

Zvonili smo potém celo uro ranjkemu Oreharju in se veselili take nepričakovane sreče! Ko smo se pa naveličali in utrudili vsi, zavezal je zopet crkovnik zvonove. In vendar je zbudilo vaščane v noči zopetno zvonjenje. Pravili so drugo jutro, da je zvonila zblaznela Urša o polnoči svojemu utopljenemu Blažu.

* * *

Pogreb je bil drugi dan na vaškem pokopališči, da še nismo nikdar takega otroci videli. Niti blizu si nismo upali. Izza pokopališčnega zidú smo gledali, ko so prinesli sosedje iz mrtvašnice Oreharjevega Blaža in ga spustili v novo jamo prav tam v kotu pri zidu. Duhovnika ni bilo, in zvonovi tudi niso zvonili. Ko je bila jama zopet s prstjo napolnjena, molila je stara ženica nekaj očenašev, in možakarji so odgovarjali. Potém pa so nasadili pokrivala, vzeli pipice iz žepov in kresali gobe ter govorili o Blaži, potém pa o vremenu in se razšli. Mi fantiči smo se pa pri tem žalostnem pogrebu tolašili s tem, da bomo še danes in še jutre Oreharju obilo zvonili, nató pa še starej Urši, če jo morda s smrtjo kaznijo, ker je umorila gospodarja.

Napóved.

Pri nas veseli bil je pir,
In pili so, vriskali so,
In bas je dramil nočni mir,
Na „podu“ tam plesali so.

Odbilo ni še polnoči,
Odgodel ni še rog in bas,
Ko strune počijo mu tri
„Napóved“, djali so na glas. —

Zvonil je zvon tam osmi dan,
Pogrebei pa molili so,
Prepeval bilje je kaplan,
Nevesto v grob spremili so.

Črez osem dnij in pa nočij
Prišel se je — krvavi ples,
Kjer bobni poje, grom buči
In strop odmeva tam nebes.

Zvečer imeli so pokop
Vojaki, tam streljali so,
Tovaršu, ženinu na grob,
In godci mu piskali so.